

ONDERZOEKS- EN
ADVIESBUREAU

Gemeente Wijchen Plangebied Rijdtsestraat 7

Archeologisch bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek

Auteur:

drs. A. Buesink

Status:

concept

BAAC Rapport V-12.0259

september 2012

Colofon

ISSN:	1873-9350
Auteur(s):	drs. A. Buesink
Veldmedewerkers:	Ir. F.R.P.M. Miedema
Cartografie:	drs. A. Buesink & F.R.P.M. Miedema
Redactie:	drs. J. F. van der Weerden
Copyright:	Pouderoyen Compagnons te Nijmegen / BAAC bv te Deventer
Eindcontrole:	dhr. W.A. Bergman
Autorisatie (senior archeoloog):	drs. J. F. van der Weerden

29 augustus 2012

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Pouderoyen Compagnons te Nijmegen en/of BAAC bv.

BAAC bv
Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en
Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Inhoud	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.2 Ligging van het gebied	10
1.3 Administratieve gegevens	11
2 Bureauonderzoek	13
2.1 Werkwijze	13
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	13
2.3 Bewoningsgeschiedenis	17
2.3.1 Archeologie	17
2.3.2 Historie	19
2.4 Archeologische verwachting	20
3 Inventariserend veldonderzoek	23
3.1 Werkwijze	23
3.2 Veldwaarnemingen	24
3.3 Verkennend booronderzoek	25
3.3.1 Lithologie en bodemopbouw	25
3.3.2 Bodemverstoringen	25
3.3.3 Archeologische indicatoren	26
3.4 Archeologische interpretatie	26
4 Conclusie en aanbevelingen	27
4.2 Aanbevelingen	27
5 Geraadpleegde bronnen	29
Bijlagen	31
Bijlage 1	overzicht van geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2	boorbeschrijvingen

Samenvatting

BAAC bv heeft een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennende fase) uitgevoerd in het plangebied Rijdtsestraat 7 te Wijchen.

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied deels een hoge archeologische verwachting en deels een lage.

Tijdens het verkennende booronderzoek bleken de archeologisch gezien relevante niveaus reeds verstoord te zijn. Vervolgonderzoek wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Pouderoyen Compagnons heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennende fase) uitgevoerd in het plangebied Rijdtsestraat 7 te Wijchen. Aanleiding voor het onderzoek is een bestemmingsplanwijziging om een aantal woongebouwen te kunnen realiseren. De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is te verwachten tot in de C-horizont van de bodem, waarbij een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied aan de hand van bestaande bronnen. Met behulp van de verworven informatie wordt een specifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Het inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden en om de intactheid van het bodemprofiel te bepalen.

Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak.¹ te worden beantwoord:

- Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemversturende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?
- Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?
- In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

Het onderzoek is uitgevoerd Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2² en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak.

¹ Emaus 2012.

² CCvD 2010.

1.2 Ligging van het gebied

Het plangebied Rijdtsestraat 7 ligt ten westen van Lunen en ten zuiden van de Rijdtsestraat. De overige grenzen van het plangebied worden gevormd door perceelsgrenzen. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 6593 m². In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven. In de rechter bovenhoek van figuur 1.1 is de toekomstige situatie te zien. De bestaande woning / boerderij aan de westkant van het perceel blijft bestaan. De agrarische bedrijfsgebouwen zullen worden gesloopt. Hier worden twee woongebouwen gerealiseerd beide bestaand uit een dubbel woonhuis.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied. In de rechter boven hoek is de toekomstige situatie te zien.

1.3 Administratieve gegevens

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Wijchen
Plaats:	Wijchen
Toponiem:	Rijdtsestraat 7
Datum opdracht:	27 juni 2012
Datum veldwerk:	26 juli 2012
Datum rapportage:	6 september 2012
BAAC-projectnummer:	V-12.0259
Coördinaten:	179212/421817 179279/421773 179228/421687 179175/421753
Kaartblad:	45F
Oppervlakte:	6593 m ²
Datering:	paleolithicum-nieuwe tijd
Onderzoeksmeldingsnummer:	53194
Onderzoeksnummer:	43057
AMK-terrein:	n.v.t.
Waarnemingnummer(s):	n.v.t.
Vondstmeldingsnummer(s):	n.v.t.
Type onderzoek:	Bureauonderzoek en verkennd booronderzoek
Opdrachtgever:	Pouderoyen Compagnons dhr. J. Melis Postbus 156 6500 AD Nijmegen
Bevoegde overheid:	Gemeente Wijchen F. Coolen of E. van der Linden f.coolen@wijchen.nl e.vd.linden@wijchen.nl
Beheer documentatie:	Bibliotheek Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en archief BAAC bv.
Uitvoerder:	BAAC bv, vestiging Deventer Postbus 2015 7420 AA Deventer tel. 0570-670055
Projectleider:	drs. A. Buesink a.buesink@baac.nl

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen een archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld. Bij de inventarisatie van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Hierbij is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) gebruikt. De gemeentelijke archeologische verwachtingskaart is geraadpleegd.

Met name voor de recentere archeologische periodes zijn diverse historische bronnen geraadpleegd, daarnaast is contact opgenomen met de lokale heemkundekringen.³ Er is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand Nederland en oude topografische kaarten. Literatuur over de geologie, geomorfologie en de bodemopbouw van het onderzoeksgebied is eveneens bestudeerd om op basis van locatiekeuze-theorieën een uitspraak te doen over de kans op aanwezigheid van archeologische resten.

In navolgende paragrafen worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de literatuurlijst. Voor een tabel met een overzicht van geologische en archeologische tijdvakken wordt verwezen naar bijlage 1.

2.2 Landschappelijke ontwikkeling

Op verschillende kaarten is het landschap ter plaatse van het plangebied niet eenduidig weergegeven. Volgens de geomorfologische kaart⁴ ligt het plangebied ter plaatse van een oeverwal, een pleistocene terrasrestrug en een komgebied (figuur 2.1). Volgens de stroomgordelkaart⁵ ligt het plangebied ter plaatse van de beddinggordel van het Wijchens Maasje (figuur 2.2). Op de bodemkaart⁶ is de restgeul van het Wijchens Maasje aangegeven ter plaatse van het plangebied. Ten noordoosten van het plangebied is een oude woongrond/terp aangegeven (figuur 2.5). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland⁷ (figuur 2.3) is aan de westkant van het plangebied een laagte te zien, mogelijk de genoemde restgeul van het Wijchens Maasje. Aan de noordoostkant van het plangebied is een verhoging in het landschap te zien. Dit kan de terrasrestrug zijn, zoals op de geomorfologische kaart is aangegeven, maar het kan echter ook de antropogene ophoging in de vorm van een woongrond/terp betreffen die op de bodemkaart is aangegeven. Daarnaast is er de archeologische verwachtingskaart van de

³ Heemkundewerkgroep Pagus Balgoye en Historische Vereniging Tweestromenland.

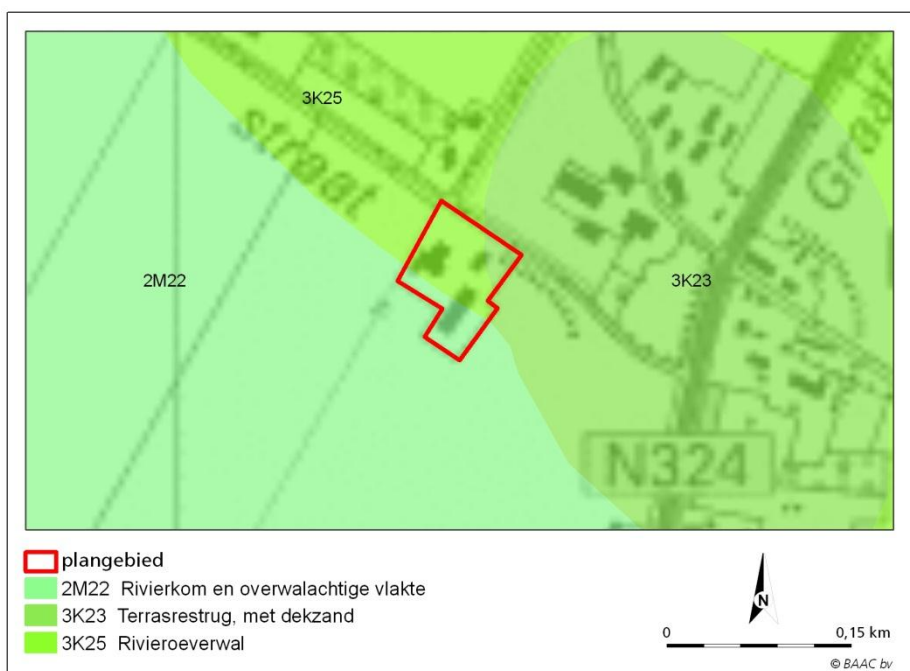
⁴ Alterra 2012.

⁵ Berendsen en Stouthamer 2001.

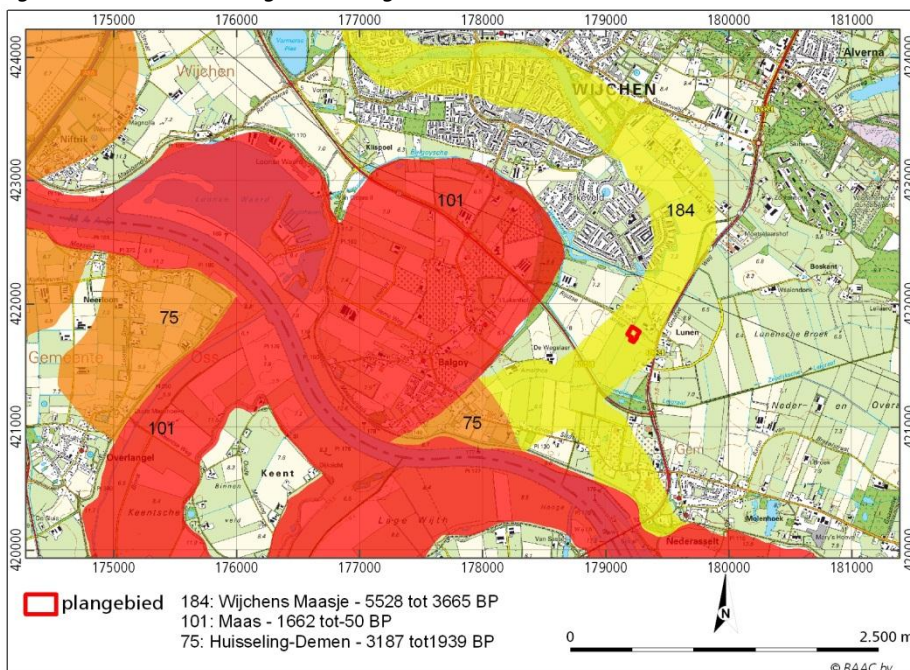
⁶ Stiboka 1976.

⁷ AHN 2012.

gemeente Wijchen.⁸ Op deze kaart is de restgeul van het Wijchens Maasje aangegeven aan de westkant van het plangebied. Ter plaatse van de hoogte ten noordoosten van het plangebied en het plangebied zelf is op deze kaart een rivierduin aangegeven (figuur 2.4).

Figuur 2.1 Uitsnede uit de geomorfologische kaart.⁹

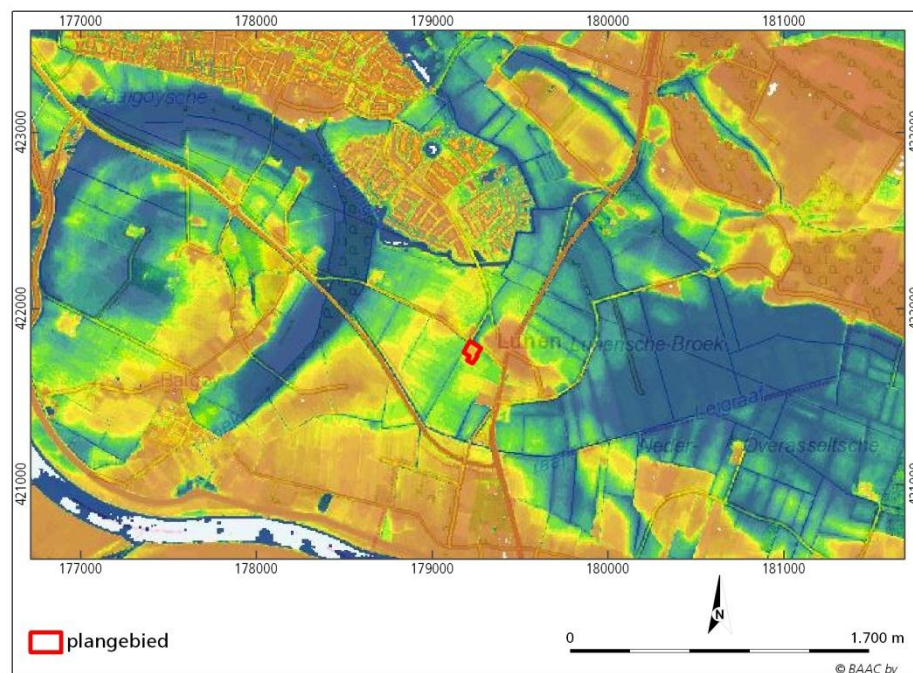

Figuur 2.2 Uitsnede uit de stroomgordel kaart.¹⁰

⁸ Goossens en Flokstra 2009.

⁹ Alterra 2012.

¹⁰ Berendsen en Stouthamer 2001.

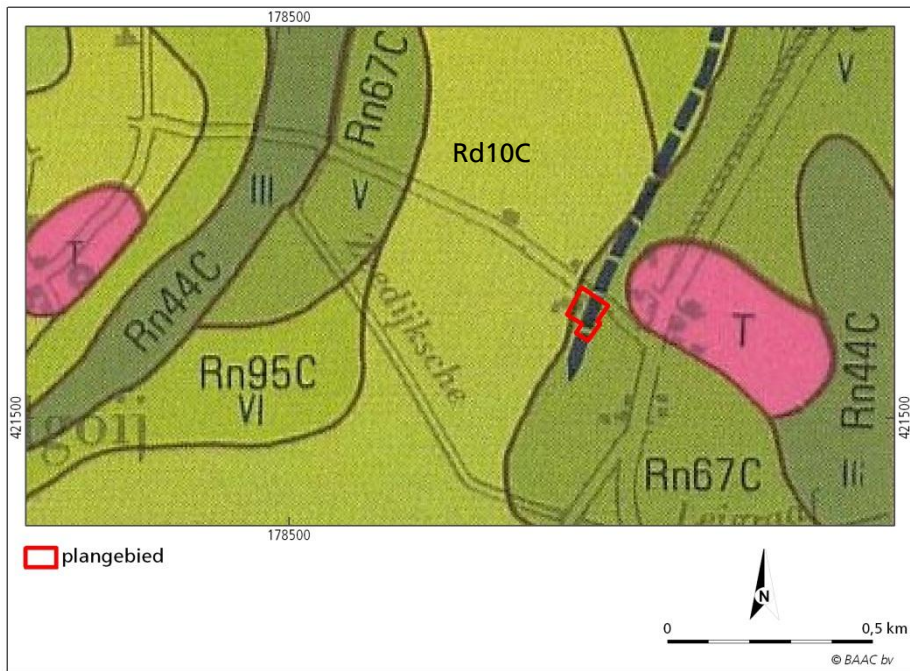
Figuur 2.3 Actueel Hoogtebestand Nederland.¹¹ In rood, oranje en geel zijn de hoger gelegen delen van het terrein weergegeven en in groen en blauw de lager gelegen delen.

Figuur 2.4 Uitsnede uit de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Wijchen.¹²

¹¹ AHN 2012.

¹² Goossens en Flokstra 2009.

Figuur 2.5 Uitsnede uit de bodemkaart.¹³ T: oude bewoningsplaats, Rn67C: kalkloze poldervaaggrond, Rd10C: kalkloze ooivaaggrond.

In het Pleistoceen lag ter plaatse van het huidige plangebied de brede bedding van een vlechtende rivier. Tijdens de ijstijden was er periodiek heel veel (smelt)water waardoor er hoge piekafvoeren waren. Daarnaast was er door het koude klimaat en de schaarse vegetatie veel (grof) sediment beschikbaar. Deze combinatie zorgde voor het vlechtende rivierpatroon. De afzettingen van deze vlechtende rivieren bestaan daardoor voornamelijk uit grof zand en grind en worden gerekend tot de Formatie van Kreftenheye.¹⁴

Tijdens het Bolling/Allerrod interstadiaal was het klimaat warmer. De rivieren gingen in deze periode over op een meanderend patroon. Vanuit de geulen werd tijdens overstromingen klei afgezet op het rivierterras van de vlechtende rivier. Deze afzetting wordt gerekend tot het Laagpakket van Wijchen van de Formatie van Kreftenheye.

In de Jonge Dryas gaan de rivieren vanwege het koude klimaat opnieuw over in een vlechtend patroon. Er wordt een nieuw terras ingesneden in de oude terrassen dat op een lager niveau komt te liggen. Ook deze afzettingen worden gerekend tot de Formatie van Kreftenheye. Mogelijk is ter plaatse van het plangebied een terrasrest aanwezig in de ondergrond (figuur 2.1).

Tijdens de koude wintermaanden lagen de rivierbedding vaak droog en kon het zand gemakkelijk door de wind verplaatst worden. Aan de windafwaartse zijde van de rivierbedding werden hierdoor in de Jonge Dryas op verscheidene plaatsen duinen gevormd. Deze duinen worden gerekend tot het Laagpakket van Delwijnen van de Formatie van Bostel. Mogelijk zijn binnen het plangebied dergelijke duinen aanwezig (figuur 2.4).

Aan het begin van het Holoceen gaan de rivieren vanwege de klimaatverandering opnieuw over in meanderende rivieren. Door deze rivieren wordt opnieuw klei afgezet dat ook gerekend wordt tot het Laagpakket van Wijchen van de Formatie van Kreftenheye.

¹³ Stiboka 1976.

¹⁴ De Mulder et al 2003.

De stroomgordel van de meanderende rivier het Wijchens Maasje ontstaat in het midden neolithicum (5528 BP¹⁵; figuur 2.2). Deze stroomgordel blijft actief tot en met de midden bronstijd. Binnen of ten westen van het plangebied bevindt zich een restgeul van het Wijchens Maasje (figuur 2.3 t/m 2.5). Aan weerszijden van de restgeul kunnen oeverafzettingen van het Wijchens Maasje worden verwacht. Of de rivieren zich insnijden of accumuleren hangt af van de terrassenkruising. Deze is gekoppeld aan de zeespiegel. Tussen 5000 en 3000 BP worden de rivieren rond Wijchen accumulerend.¹⁶ Dit houdt in dat jonger sediment bovenop oudere afzettingen wordt afgezet. Het Wijchens Maasje was nog een insnijdende rivier waardoor de oerwallen relatief smal zijn (circa 200 m).¹⁷ De afzettingen van het Wijchens Maasje en de mogelijk aanwezige terrasrest of rivierduin uit het pleistoceen zijn zeer waarschijnlijk afgedekt met jongere afzettingen van de Maas of de voorloper hiervan, de Huisseling-Demen stroomgordel (figuur 2.2). Het kan hierbij zowel gaan om oeverwal als komafzettingen. Alle Holocene rivierafzettingen binnen het plangebied worden gerekend tot de Formatie van Beegden. De bodem binnen het plangebied is een poldervaaggrond.¹⁸ Dit houdt in dat de lichtbruin tot bruingrijs gekleurde A-horizont direct op een licht gekleurde ondergrond ligt die nog weinig door bodemvorming is veranderd.¹⁹ Gezien het gelaagde landschap binnen het plangebied moet echter rekening worden gehouden met begraven bodems.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

2.3.1 Archeologie

Op de gemeentelijke verwachtings- en beleidskaart²⁰ is aan het oostelijk deel van het plangebied een hoge archeologische verwachting toegekend en aan het westelijk deel een lage (figuur 2.4 en 2.6). In verband met de verwachting op een rivierduin geldt voor het oostelijk deel een hoge verwachting voor alle perioden. De lage verwachting in het westen is gebaseerd op de verwachte aanwezigheid van een restgeul.

Op de Archeologische Monumentenkaart²¹ staan terreinen vermeld die door de provincie en de RCE zijn geselecteerd vanwege hun archeologische waarde. Een aantal van deze terreinen heeft eveneens de status van beschermd archeologisch monument. Binnen een straal van 500 m rond het plangebied zijn geen AMK-terreinen bekend. Wel zijn er twee gemeentelijke vindplaatsen aanwezig ten oosten van het plangebied (figuur 2.4 en 2.6). Beide vindplaatsen betreffen een nederzettingsterrein dat is gedateerd in het neolithicum tot en met de late middeleeuwen. Op de noordelijke locatie zijn Romeinse dakpannen aangetroffen (figuur 2.6, nr. 378). Bij de zuidelijke locatie staat in de toelichting op de gemeentelijke kaart alleen vermeld dat een restant van een nederzetting is aangetroffen (figuur 2.6, nr 379).²²

¹⁵ Berendsen en Stouthamer 2001, BP: Before Present waarbij 'Present' 1950 is.

¹⁶ Berendsen 2008.

¹⁷ Goossens en Flokstra 2009.

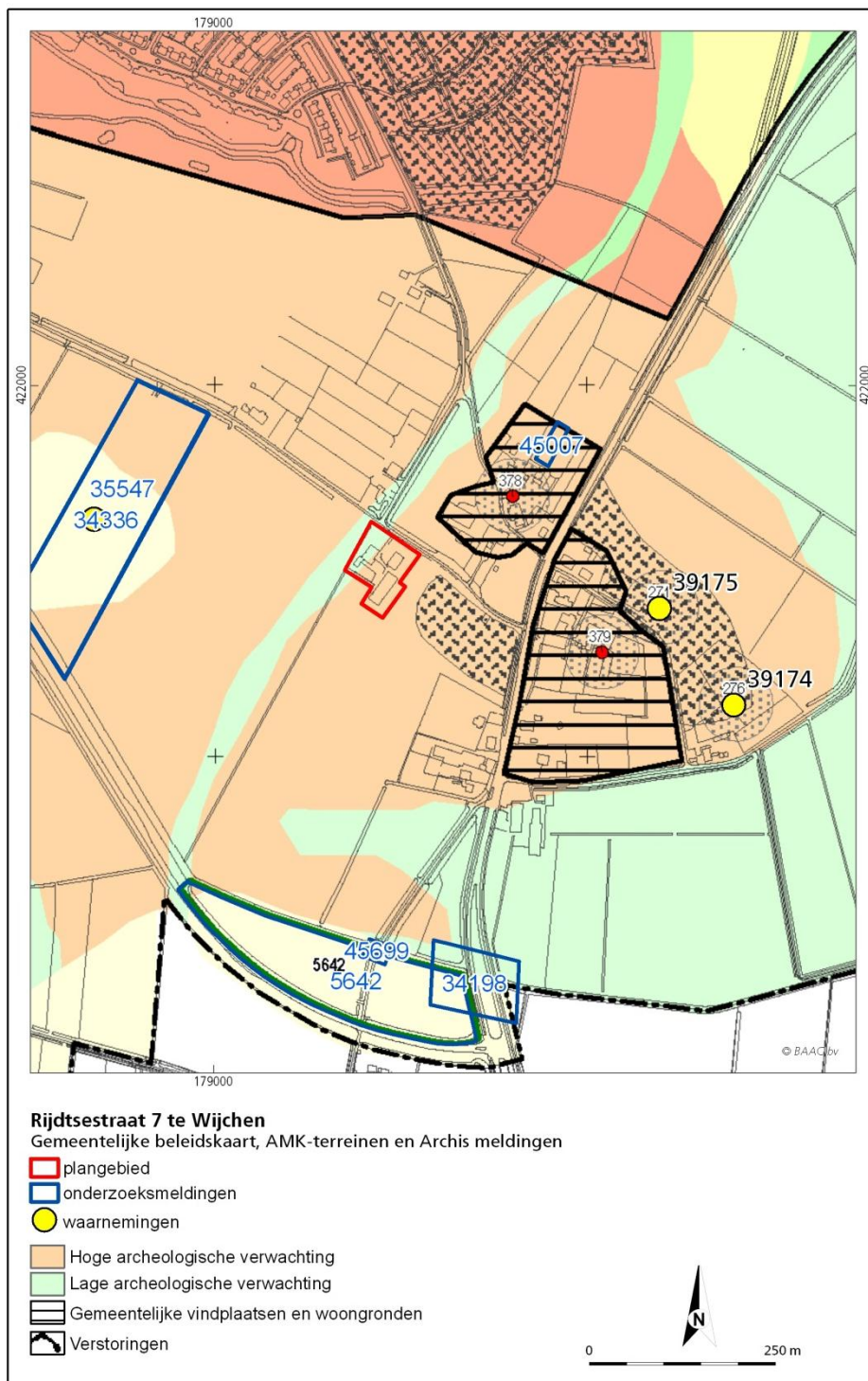
¹⁸ Stiboka 1976.

¹⁹ De Bakker en Schelling 1989.

²⁰ Goossens en Flokstra 2009.

²¹ RCE 2012.

²² Goossens en Flokstra 2009.

Figuur 2.6 Uitsnede uit de archeologische beleidskaart van de gemeente Wijchen in combinatie met ARCHIS-meldingen.²³

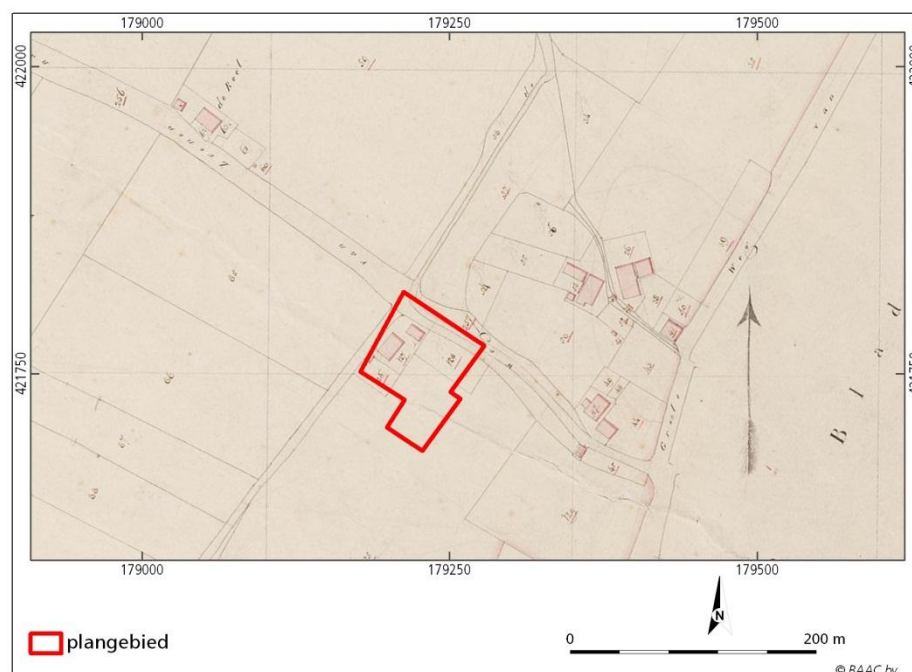
Uit het Centraal Archeologisch Archief²⁴ blijkt dat binnen een straal van 500 m rond het plangebied nog enkele andere waarnemingen zijn gedaan. Op circa 340 ten westen van het plangebied is fundering, tufsteen en aardewerk

²³ Goossens en Flokstra 2009 en RCE 2012.

²⁴ CAA, RCE 2012.

aangetroffen.²⁵ Het betreft resten van de voormalige kerk van Balgoij. De resten zijn gedateerd in de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Op dezelfde locatie is een archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd.²⁶ Het terrein is op basis van het booronderzoek vrijgegeven. Op circa 330 m ten oosten van het plangebied is aardewerk en glas aangetroffen tijdens een oppervlakte kartering.²⁷ De resten zijn gedateerd in de periode late ijzertijd tot en met de Romeinse tijd. Op de gemeentelijk beleidskaart is echter aangegeven dat de bodem ter plaatse van deze vindplaats is verstoord. Het zelfde geldt voor de vindplaats op circa 480 m ten oosten van het plangebied.²⁸ Ook hier is de bodem als verstoord aangegeven op de gemeentelijke kaart. De waarneming betreft aardewerk uit de periode ijzertijd tot en met de middeleeuwen dat is aangetroffen in de A-horizont van de bodem. Op circa 180 ten noordoosten van het plangebied is een bureauonderzoek en een booronderzoek uitgevoerd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek is het terrein vrijgegeven, er zijn geen archeologische resten meer aanwezig.²⁹ Ook de terreinen op circa 430 m ten zuiden van het plangebied zijn na uitvoer van een archeologisch booronderzoek vrijgegeven.³⁰

2.3.2 Historie

Figuur 2.7 Plangebied op kadastrale minuut uit circa 1832.³¹

De plaatsnaam Lunen wordt in 1287 voor het eerst schriftelijk vermeld.³² Rond 1832 is binnen het plangebied al een boerderij aanwezig (figuur 2.7).³³ In de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel bij de kadastrale minuut staat vermeld dat het

²⁵ Waarnemingsnummer 7800.

²⁶ Onderzoeksmelding 34336 en 35547.

²⁷ Waarnemingsnummer 39175.

²⁸ Waarnemingsnummer 39174.

²⁹ Onderzoeksmelding 45007.

³⁰ Onderzoeksmelding 5642, 45699 en 34198.

³¹ Watwaswaar 2012.

³² Van Berkel en Samplonius 2006.

³³ Watwaswaar 2012.

gaat om een 'huis met erf'. Het perceel ten zuiden van de bebouwing is in gebruik als 'tuin'. Het perceel in het noordoosten is in gebruik als 'boomgaard' en de overige grond binnen het plangebied is in gebruik als 'bouwland'. Op de historische kaart uit 1901 is het perceel aan de zuidkant van het in gebruik als 'boomgaard'.³⁴ Daarnaast zijn er op het erf enkele gebouwen bijgekomen. Voor de huidige boerderij is een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd.³⁵ Het oudste gedeelte van het huis stamde destijds uit circa 1800. Dit betrof een bakhuis. De boerderij is daar tegenaan gebouwd en later nog verbouwd. Vanwege de slechte staat van het bakhuis is deze in 1998 gesloopt. Het gedeelte dat er nu nog staat betreft een gebouw van rond 1900. Dit gebouw is onderkelderd. In figuur 3.1 is zowel de bebouwing uit 1832 als de huidige en de toekomstige bebouwing weergegeven. De huidige boerderij zal in de toekomst blijven staan. De overige bedrijfsgebouwen zullen worden afgebroken, waarna nieuwbouw zal worden gerealiseerd. Ter plaatse van de in figuur 3.1 aangegeven kelders en kuilvlakte is de bodem en waarschijnlijk ook het archeologisch gezien relevante niveau verstoord.

2.4 Archeologische verwachting

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek geldt voor het plangebied deels een hoge en deels een lage archeologische verwachting.

De hoge archeologische verwachting geldt voor het hoger gelegen deel van het plangebied (figuur 2.3). De hoge verwachting is gerelateerd aan de aanwezigheid van een rivierduin, of een terrasrestrug en / of een oude woongrond / terp.

Aangezien het kaartmateriaal niet eenduidig is, is veldonderzoek noodzakelijk om te kunnen bepalen wat daadwerkelijk de bodemopbouw is. Op een rivierduin of een terrasrest kunnen archeologische resten vanaf het paleolithicum aanwezig zijn. In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten aangetroffen vanaf het neolithicum. Dergelijke hoog gelegen locaties vormen een zeer gunstige vestigingsplaats in het rivierengebied, omdat ze hoog en daarmee droog gelegen zijn. Ook de nabijheid van water vormt een gunstige vestigingsfactor. De rivierduin of terrasrest kan afgedekt zijn met oeverafzettingen van het Wijchens Maasje en / of (voorlopers van) de huidige Maas. Een oude woongrond en / of terp kan gevormd zijn bovenop de natuurlijke hoogte. Een woongrond kan gevormd zijn vanwege de langdurige bewoning van de locatie en een terp kan opgeworpen zijn als bescherming tegen overstromingen. Ter plaatse van de hoogte kunnen nederzittingsresten worden aangetroffen, zowel van steentijd kampementen als van bebouwing uit latere perioden. Archeologische indicatoren kunnen bestaan uit houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bouwmaterialen, bot en glas, maar ook uit oude akkerlagen, fosfaat en dergelijke. Archeologische resten kunnen vanaf het maaiveld worden aangetroffen. Er moet echter tevens rekening worden gehouden met dieper gelegen begraven archeologische niveaus.

De lage verwachting geldt voor de restgeul van het Wijchens Maasje aan de westkant van het plangebied. Er bestaat echter wel een kans op de aanwezigheid van bijzondere datasets. Wanneer de hoogte bewoond was, zouden in de restgeul afvaldumpen aanwezig kunnen zijn. Daarnaast zouden resten van voorden of bruggen, boten, rituele deposities en resten gerelateerd aan jacht of visvangst aanwezig kunnen zijn.³⁶ Daarnaast geldt in het westen van het plangebied wel

³⁴ Uitgeverij Nieuwland 2005.

³⁵ Het rapport van dit onderzoek was helaas niet beschikbaar de informatie betreft een mondelinge mededeling van de heer Van der Baak.

³⁶ Gerritsen en Rensink 2004, CCvD 2008.

een hoge verwachting op resten van voorlopers van de boerderij uit de periode middeleeuwen.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Werkwijze

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd op basis van de resultaten van het bureauonderzoek. Hierbij is de tijdens het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting in het veld getoetst. Bij het inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) is het plangebied Rijdtsestraat 7 te Wijchen onderzocht op de geomorfologische, geologische en bodemkundige karakteristieken. Ook geeft het booronderzoek informatie over het intact zijn van de bodem en daarmee informatie over de gaafheid van een eventuele archeologische vindplaats. Om inzicht te verkrijgen in de geologische en bodemkundige opbouw van de gebieden zijn 5 boringen verricht met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot maximaal 3 m beneden maaiveld.

De locaties van de boringen zijn ingemeten met GPS, waarbij de afwijking circa 2 meter bedraagt. De exacte locatie van de boringen is in het veld bepaald in verband met de aanwezige verharding en bebouwing. De hoogteligging ten opzichte van NAP is uit het Actueel Hoogtebestand Nederland gehaald.³⁷

Hoewel het verkennende onderzoek niet specifiek is gericht op het opsporen van archeologische indicatoren is wel op de aanwezigheid daarvan gelet. De bodemlagen zijn met de hand en op het oog onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Archeologische indicatoren (bv. aardewerk, huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en al dan niet verbrand bot) kunnen een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats ter plaatse of in de nabijheid van de boring met indicator. De bodemlagen zijn lithologisch³⁸ en bodemkundig³⁹ beschreven.

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 26 juli 2012. In navolgende paragrafen worden de resultaten van het veldonderzoek beschreven. De locaties van de boringen staan weergegeven op de boorpuntenkaart (figuur 3.1). De maaiveldhoogte (in meters t.o.v. NAP) is per boring vermeld in de boorstaten (bijlage 2).

³⁷ AHN 2012.

³⁸ NEN 1989.

³⁹ De Bakker en Schelling 1989.

Figuur 3.1 Boorpuntenkaart.

3.2 Veldwaarnemingen

Door de aanwezige bebouwing, verharding en begroeiing waren aan het maaiveld geen aanwijzingen zichtbaar die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische resten in de bodem. De aanwezige bebouwing is grotendeels onderkelderd. In figuur 3.2 zijn enkele foto's van het plangebied te zien.

Figuur 3.2 Zicht op het plangebied.

3.3 Verkennend booronderzoek

3.3.1 Lithologie en bodemopbouw

Binnen het plangebied zijn verschillende afzettingen aangetroffen. Aan de westkant tot en met boring 3 is de restgeul van het Wijchens Maasje aangetroffen. Het beddingzand van deze geul is aangetroffen op circa 230 cm beneden maaiveld en bestaat uit matig grof kalkloos zand. Hierboven zijn geulopvullingen aangetroffen. In eerste instantie bestaande uit matig fijn zand en vervolgens uit uiterst siltige klei. Het zand is grijs tot geelgrijs de kleiige geulopvulling is grijs van kleur. Op de geulafzettingen zijn oeverwalafzettingen aangetroffen. Ook deze zijn kalkloos. Ze bestaan uit sterk tot uiterst siltige geel tot grijsbruine klei. De oeverafzettingen zijn waarschijnlijk afkomstig van de Maas of de Hesselings-Demen stroomgordel. Op deze natuurlijke afzettingen is vervolgens nog ophoogzand aanwezig.

Aan de oostkant van het plangebied ter plaatse van boring 4 en 5 zijn in de ondergrond Kreftenheye terrasafzettingen aangetroffen bestaande uit zeer grof matig grindig zand. Deze afzettingen zijn aangetroffen op 140 cm beneden maaiveld. Er is geen rivierduin aanwezig. Op de Kreftenheye afzettingen zijn oeverwalafzettingen aangetroffen, deze kunnen afkomstig zijn van het Wijchens Maasje, de Hesselings-Demen stroomgordel en/of de Maas. De onderste laag oeverafzettingen is sterk zandig en bevat zandbrokken. Het is zeer waarschijnlijk dat de top van de onderliggende Kreftenheye afzettingen tijdens de overstroming geërodeerd is, waardoor het zand met de klei vermengd is geraakt. De top van de bodem is in alle boringen verstoord, waardoor het bodemtype niet te bepalen is. In de oeverwalafzettingen zijn geen laklagen aangetroffen die duiden op begraven A-horizonten. Ook in de Kreftenheye terrasafzettingen is geen bodem aangetroffen.

3.3.2 Bodemverstoringen

De top van de bodem is in alle boringen verstoord. De gemiddelde bodemverstoring bedraagt 75 cm beneden maaiveld. Boring 1 is vastgelopen in

ondoordringbaar puin op 80 cm beneden maaiveld. Ter plaatse van boring 2 en 3 is respectievelijk 55 en 45 cm opgebrachte grond aanwezig. De natuurlijke bodem onder het ophoogzand is tevens verstoord. De oorspronkelijk A-horizont is niet aangetroffen. Mogelijk is de top van de natuurlijke bodem afgegraven. Daarnaast is de aangetroffen natuurlijke bodem nog verstoord tot respectievelijk 45 à 25 cm.

Bij boring 4 en 5 is geen ophoogzand aangetroffen. Vanwege de aanwezige kuilvlakte is de bodem verstoord tot respectievelijk 60 en 65 cm beneden maaiveld. Op een aantal locaties binnen het plangebied is de bodem verstoord vanwege de aanwezige kelders. Deze locaties zijn weergegeven in figuur 3.1. Als laatste is de top van de Kreftenheye afzettingen zeer waarschijnlijk geërodeerd.

3.3.3 Archeologische indicatoren

Bij controle van het opgeboorde materiaal zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Een verkennend booronderzoek is echter niet geschikt om archeologische resten te karteren. Boring 2 is geplaatst ter plaatse van een voormalige bijgebouw uit circa 1832. Hier zijn geen archeologische resten aangetroffen.

3.4 Archeologische interpretatie

Op basis van het bureauonderzoek gold een hoge archeologische verwachting voor de hoogte in het oosten van het plangebied en een lage verwachting voor de restgeul in het westen van het plangebied. Daarnaast gold een hoge verwachting op voorlopers van de boerderij uit de periode middeleeuwen. In het oosten van het plangebied zijn oeverafzettingen op een Kreftenheye terrasrest aangetroffen. De top van de Kreftenheye afzettingen is geërodeerd, waardoor op dit niveau geen intacte archeologische resten meer worden verwacht. In de afdekkende oeverafzettingen zijn geen oude bodemhorizonten aangetroffen, daarnaast is de top van de oeverwalafzettingen geroerd, waardoor ook hier geen intacte archeologische resten meer worden verwacht.

In het westen van het plangebied is inderdaad de restgeul aangetroffen. Hiervoor geldt een lage archeologische verwachting. De archeologische verwachting voor het plangebied kan hierdoor worden bijgesteld naar laag.

De kans op middeleeuwse voorlopers van de boerderij wordt klein geacht aangezien de boerderij is gebouwd in het laagste deel van het plangebied ter plaatse van de restgeul van het Wijchens Maasje. Naar verwachting werden de middeleeuwse boerderijen op de hoger delen van het terrein gebouwd en werd deze locatie pas bewoond in de nieuwe tijd. Het gedeelte van de boerderij dat uit circa 1800 stamde is onlangs gesloopt, waarbij alle resten verwijderd zullen zijn. Boring 2 is ter plaatse van een bijgebouw uit 1832 geplaatst. Hier zijn geen archeologische resten aangetroffen. Daarnaast is de huidige bebouwing onderkelderde, ter plekke van de kelder worden ook geen intacte resten verwacht. De top van de bodem is in alle boringen verstoord. De kans op intacte archeologische resten van de historische boerderij is daarmee ook zeer klein.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Hieronder volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen zoals gesteld in het Plan van Aanpak⁴⁰:

Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Binnen het plangebied zijn op basis van het bureauonderzoek nog geen archeologische resten bekend.

Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemversturende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?

Binnen het plangebied wordt op basis van het bureauonderzoek een restgeul van het Wijchens Maasje verwacht en een hoogte. Deze hoogte kan een rivierduin, terrasrest en / of oude woongrond of terp betreffen. De huidige bebouwing is deels onderkelderd verder zijn er geen gegevens over bodemverstoringen bekend.

Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?

Voor de hoogte in het oosten van het plangebied geldt op basis van het bureauonderzoek een hoge archeologische verwachting en voor de restgeul een lage. Daarnaast zouden voorlopers van de huidige boerderij aanwezig kunnen zijn uit de periode middeleeuwen. Uit circa 1832 is een voorloper bekend.

Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?

Binnen het plangebied is een pleistocene terrasrest aangetroffen en de restgeul van het Wijchens Maasje. Deze zijn beide afgedekt met oeverwalafzettingen. De top van het terras is geërodeerd. De top van de oeverwalafzettingen is verstoord. Binnen de oeverwalafzettingen zijn geen oude bodemhorizonten aangetroffen.

In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek is de verwachting op intacte archeologische resten laag. Vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid (gemeente Wijchen) en leidt tot een selectiebesluit. Dit betekent niet dat reeds

⁴⁰Emaus 2012.

gestart kan worden met bodemverstorende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten.

Hoewel getracht is een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden, kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten in de gebieden waarvoor geen vervolgonderzoek wordt aanbevolen. BAAC bv wil er daarom op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden dient men hiervan melding te maken bij de Minister van OCW (in de praktijk de RCE) conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

5 Geraadpleegde bronnen

AHN, 2012: *Actueel Hoogtebestand Nederland*. Verkregen via www.ahn.nl in augustus 2012.

Alterra, 2012: *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*. Geraadpleegd via Archis in augustus 2012.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2008: *De vorming van het land*, Assen.

Berendsen H.J.A. en E. Stouthamer, 2001: *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*, Assen.

Berkel van, G. en K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie*, Utrecht.

Centraal College van Deskundigen, 2008: *Leidraad beekdalen in Pleistoceen Nederland. Versie 1.0.*, Gouda.

Centraal College van Deskundigen, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2.*, Gouda.

Emaus, A., 2012. *Onderzoeksvoorstel – plan van aanpak plangebied Rijdtsestraat 7 te Wijchen*. BAAC bv, Deventer.

Gerritsen, F. en E. Rensink, 2004: *Beekdallandschappen in archeologisch perspectief*, Amersfoort (NAR-rapport 28).

Goossens, E. en L.M. Flokstra, 2009. *Archeologische verwachtings- en beleidskaart gemeente Wijchen*. RAAP-rapport 1828. Weesp.

Mulder, de. E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Nederlands Centrum van Normalisatie, 1989: *Classificatie van onverharde grondmonsters*. NEN 5104. Delft.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012. *Archeologische MonumentenKaart en Centraal Archeologisch Archief*, geraadpleegd via Archis in augustus 2012.

Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1976: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000, kaartblad 45 Oost 's-Hertogenbosch*, Wageningen.

Uitgeverij Nieuwland, 2005. *Grote historische atlas van Gelderland, 1:25.000*. Tilburg.

WatWasWaar, 2012: *Eerste Kadastrale kaart uit de periode 1827-1832*. Online geraadpleegd in augustus 2012.

Bijlagen

- 1 Bijlage1
- 2 Bijlage2

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie						MIS	Lithostratigrafie									
11.755 12.745 13.675 14.025 15.700 29.000 50.000 75.000 115.000 130.000 370.000 410.000 475.000 850.000 2.600.000	Kwartair	Laat	Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Holoceen		1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)		Formatie van Bختel	Formatie van Beegden					
						Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye								
							Allerød (warm)										
							Vroege Dryas (koud)										
							Bølling (warm)										
						Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Laat-Pleniglaciaal	3									
							Midden-Pleniglaciaal										
							Vroeg-Pleniglaciaal								4		
						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a	5e									
							5b										
							5c										
							5d										
						Eemien (warme periode)		5e									Eem Formatie
						Saalien (ijstijd)		6									Formatie van Drente
		Holsteinien (warme periode)		Formatie van Peelo													
		Elsterien (ijstijd)			Formatie van Sterksel												
Cromerien (warme periode)																	
Pre-Cromerien																	

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden			
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd			
-1500				Vb1		Middeleeuwen			
-450				Va		Romeinse tijd			
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd			
-12				IVa		Bronstijd			
-800	815					Neolithicum			
-2000	2650	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Mesolithicum					
3755	5000								
-4900									
-5300		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
7020	8000								
-8240	9000								
-8800		Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum			
11.755	10.150								
12.745	10.800								
13.675	11.800	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap			
14.025	12.000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen			
15.700	13.000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap			
-35.000				Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen			
75.000		Midden-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum		
115.000						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap
130.000									Eemien (warme periode)
-300.000		Saalien (ijstijd)				Vroeg-Paleolithicum			

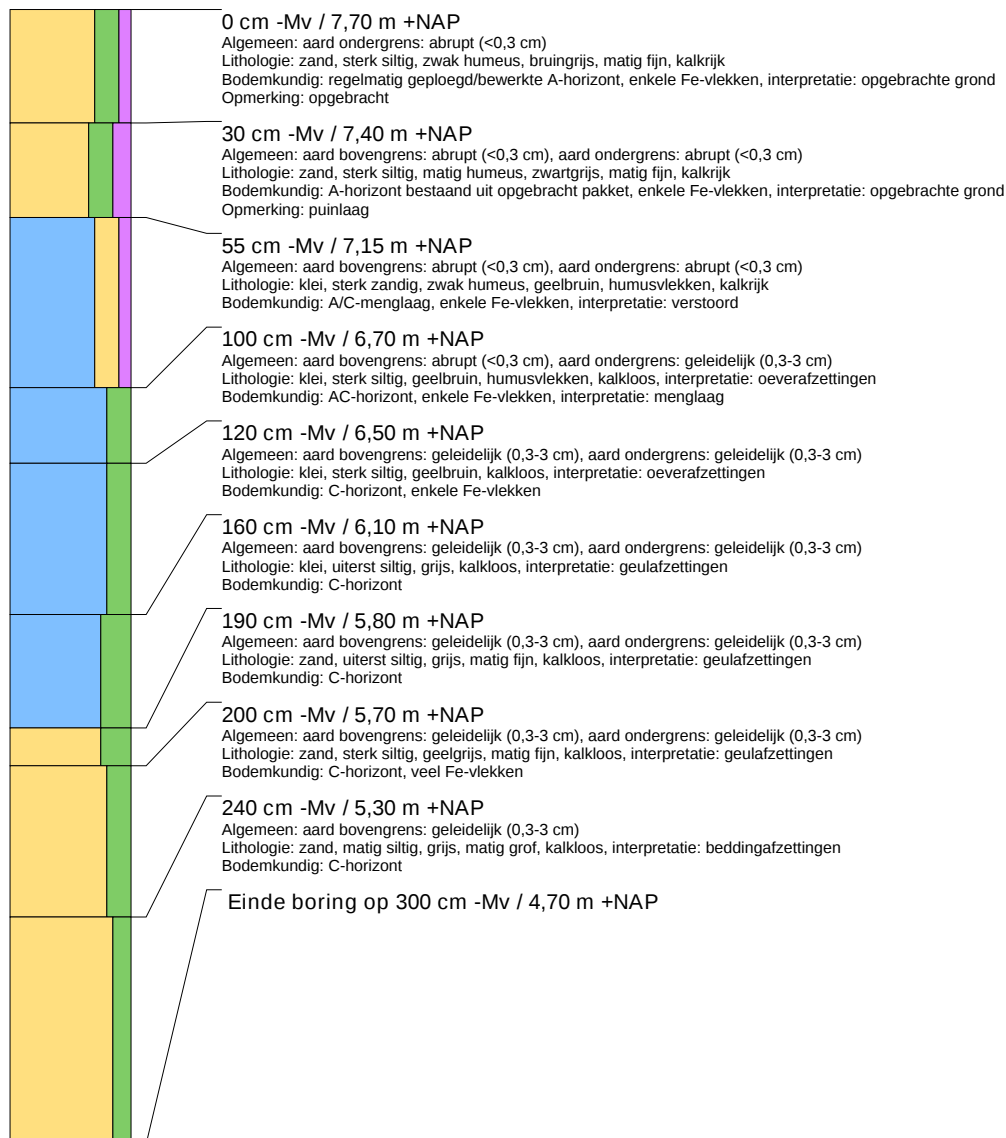
Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

boring: 12259-1

beschrijver: FM, datum: 30-12-1899, X: 179.219, Y: 421.807, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45F, hoogte: 7,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Gemeente Wijchen, plaatsnaam: Wijchen, opdrachtgever: van der Baak, uitvoerder: BAAC bv

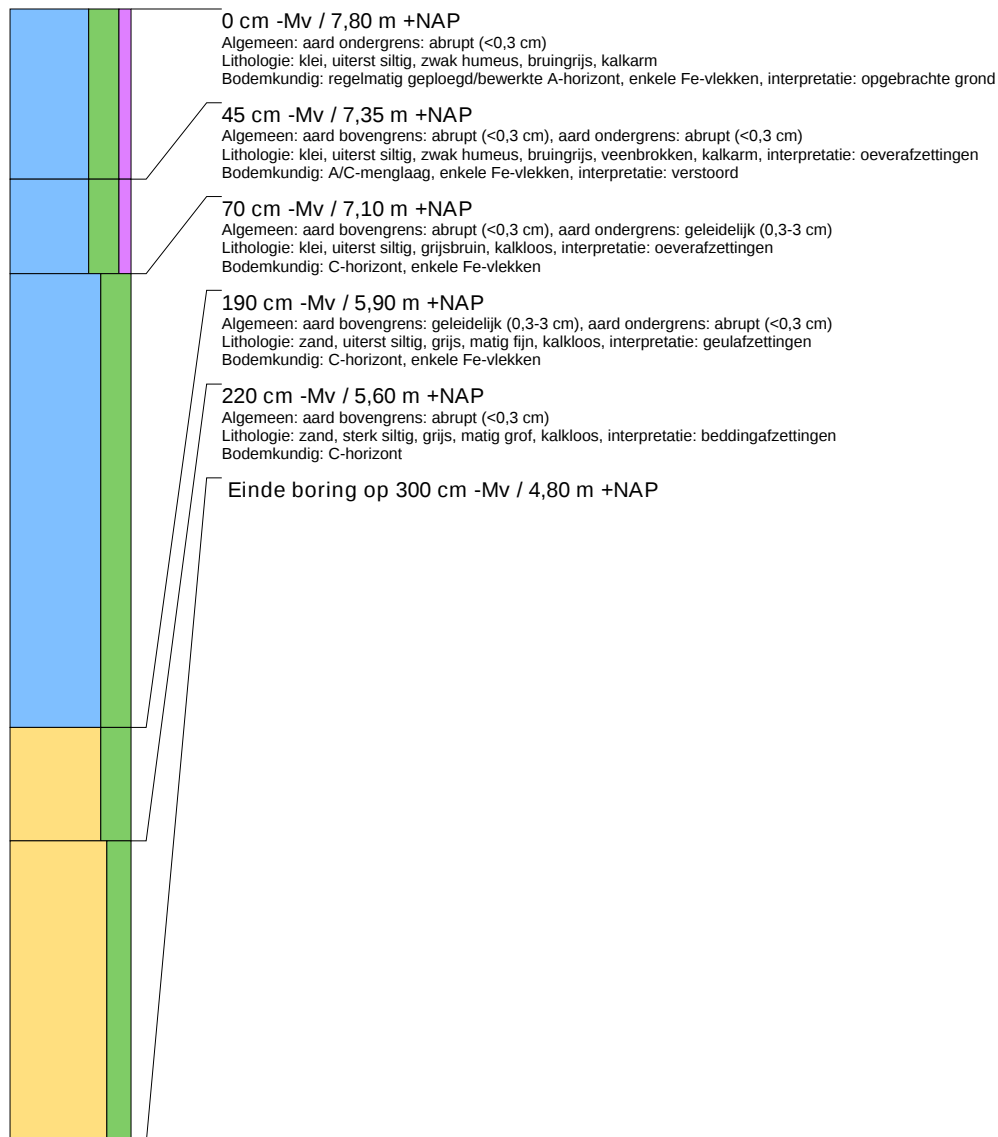
boring: 12259-2

beschrijver: FM, datum: 30-12-1899, X: 179.185, Y: 421.761, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45F, hoogte: 7,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Gemeente Wijchen, plaatsnaam: Wijchen, opdrachtgever: van der Baak, uitvoerder: BAAC bv

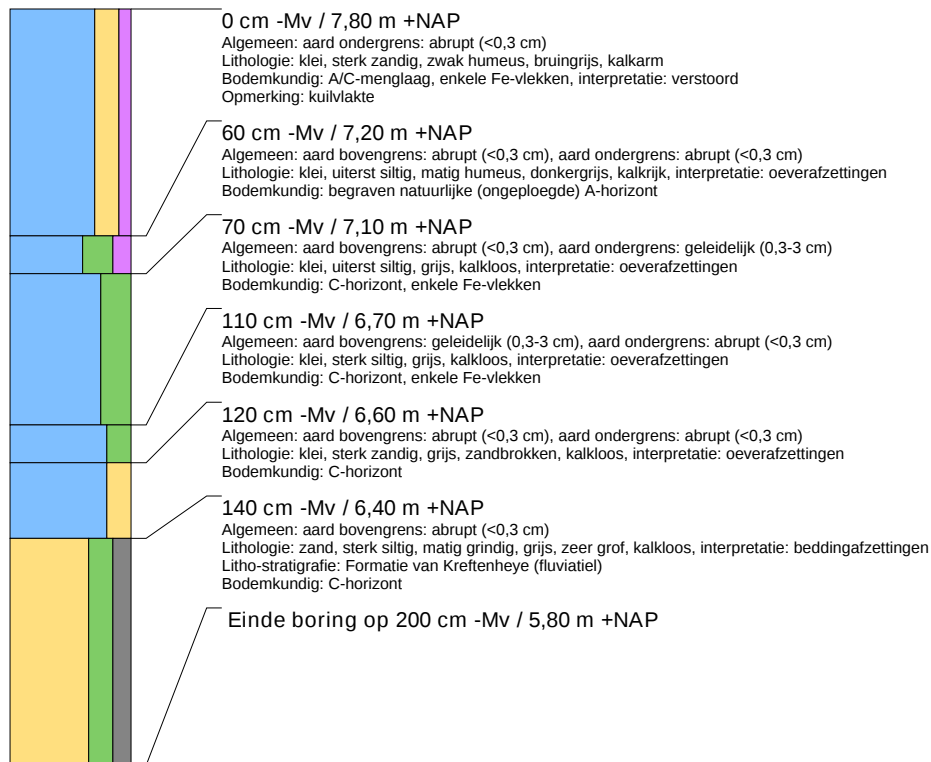
boring: 12259-3

beschrijver: FM, datum: 30-12-1899, X: 179.233, Y: 421.776, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45F, hoogte: 7,80, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Gemeente Wijchen, plaatsnaam: Wijchen, opdrachtgever: van der Baak, uitvoerder: BAAC bv

boring: 12259-4

beschrijver: FM, datum: 30-12-1899, X: 179.233, Y: 421.694, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45F, hoogte: 7,80, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Gemeente Wijchen, plaatsnaam: Wijchen, opdrachtgever: van der Baak, uitvoerder: BAAC bv

boring: 12259-5

beschrijver: FM, datum: 30-12-1899, X: 179.258, Y: 421.727, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45F, hoogte: 7,80, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Gemeente Wijchen, plaatsnaam: Wijchen, opdrachtgever: van der Baak, uitvoerder: BAAC bv

